

ความเข้าใจเรื่องปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนา Understanding of Miracles in Buddhism

ประภาส แก้วเกตพงษ์¹

Prapas Kaewketpong¹

E-mail : prapakae@kku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท และเพื่อศึกษาปาฏิหาริย์ในทัศนะของปราชญ์พุทธศาสนาในไทยซึ่งจะให้ชาวพุทธไทยในยุคปัจจุบันเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องปาฏิหาริย์ตามความหมายที่แท้จริง จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาเถรวาทมองว่าปาฏิหาริย์เป็นเพียงผลพลอยได้จากการปฏิบัติธรรมไม่ใช่เป้าหมายสูงสุดในการประพฤติพรหมจรรย์ ปรัชญาการณที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ยังมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ไม่ถูกต้องคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและยังมีท่าทีต่อปาฏิหาริย์แบบมมาย เช่น การที่ประชาชนหันไปพึ่งฤกษ์ อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อลดบันดานให้ตนเองประสบผลดังที่ต้องการมากกว่าที่จะหันมาศึกษาให้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ติงาม แม้แต่พระองค์เองก็ทรงใช้ปาฏิหาริย์เพื่อการอนุเคราะห์และการเผยแผ่พระธรรมคำสอนเท่านั้น

คำสำคัญ : ความเข้าใจ; ปาฏิหาริย์; พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article aims to study the meaning and origin of the miracles in Theravada Buddhism. And to study the miracles according to Buddhist scholars in Thailand and enable Thai Buddhists in the present time to have a correct understanding of miracles in their true meaning. From the study found that, Phenomenon occurring in Thai Buddhists society today. Most of them also have opinions about miracles that are incorrect and deviate from

¹ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹ Lecturer Department of Philosophy and Religion Faculty of Humanities and Social Sciences KhonKaen University

* ได้รับบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2563; แก้ไขบทความ: 6 เมษายน 2563; ตอรับการตีพิมพ์: 24 เมษายน 2563

Received: February 18, 2020; Revised: April 6, 2020; Accepted: April 24, 2020

reality. And still have a stupid attitude towards miracles. Such as the people turn to dependence Entreaty. In order to inspire himself to achieve the desired results, rather than to study and understand about the teachings of Buddhism. To apply in Good life. The Lord Buddha himself used miracles for courtesy and dissemination of teachings.

Keywords : Understanding; Miracles; Buddhism

1. บทนำ

ปาฏิหาริย์เป็นคำที่เราได้ยินจนเป็นส่วนหนึ่งของความจำ โดยความเชื่อขั้นพื้นฐานก็มักจะเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยการดลบันดาลของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือ คำถามที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันคือ ปาฏิหาริย์มีจริงหรือไม่ เกิดขึ้นได้อย่างไร การที่มีผู้พูดอ้างว่าเรามีความสามารถเหนือมนุษย์สามัญธรรมดาสามารถกระทำได้จริงหรือไม่และทำได้อย่างไร การที่คนแต่ละคนมีความเชื่อในเรื่องปาฏิหาริย์ไม่เหมือนกัน เพราะบางคนอาจจะเคยมีประสบการณ์ด้วยตนเองโดยมีศรัทธาประกอบอยู่แล้วจึงปลงใจเชื่อ แต่สำหรับบางคนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ก็อาจจะไม่เชื่อว่าปาฏิหาริย์มีอยู่จริง เพราะคงไม่มีใครที่จะทำให้คนในสังคมมีความเชื่อในเรื่องราวต่างๆ เหมือนกันได้ทั้งหมดและความเชื่อที่แตกต่างกันถ้าตั้งอยู่บนความเคารพสิทธิของผู้อื่นก็ไม่ทำให้เกิดปัญหาอะไร แต่ที่เป็นปัญหาในทุกวันนี้เพราะมีกลุ่มบุคคลอาศัยความเชื่อในปาฏิหาริย์เป็นช่องทางในการทำมาหากินด้วยการหลอกลวงคนอื่นให้หลงใหลในตนเองว่าเป็นปาฏิหาริย์ที่สามารถช่วยคนให้สมปรารถนาได้ จากนั้นก็ลวงเอาทรัพย์สินเงินทองของผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์จนเป็นข่าวก็มีมาก

ปัจจุบันนี้คนส่วนมากมักไปติดอยู่ที่ฤทธิ์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยการหวังพึ่งพิงฤทธิ์หรือบุคคลผู้มีฤทธิ์ให้ช่วยตนเองในการดำเนินชีวิตในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ตนได้ประสบหรือหวังโชคลาภจากการดลบันดาลของผู้มีฤทธิ์ จะเห็นได้ว่าทุกวันนี้ตามสื่อต่างๆ มีการลงข่าวเกี่ยวกับความเชื่อของประชาชนในการไปหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถมีฤทธิ์ดลบันดาลให้ตนเองประสบสุขโชคดีในการดำเนินชีวิตหรือโฆษณาเกี่ยวกับความหลังหรือความศักดิ์สิทธิ์ ฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของอาจารย์คนนั้นคนนี้ข่าวเช่นนี้มีอยู่เสมอในสังคมปัจจุบัน การที่คนเราหันไปพึ่งพิงฤทธิ์ อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อบันดาลให้ตนประสบผลดังที่ต้องการมากกว่าที่จะหันมาศึกษาเพื่อารู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเพื่อประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ตลอดถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตของตนเองและสังคม ทำให้ประชาชนที่นับถือพระพุทธศาสนาไม่ได้รับประโยชน์จากหลักธรรมคำสอน มองไม่เห็นคุณค่าของพุทธศาสนาว่าจะช่วยตนเองได้อย่างไร นอกจากนี้เมื่อประชาชนหันไปพึ่งพิงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว จึงขาดความพยายามที่จะทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จด้วยความเพียรของตนเอง ซึ่งผิดไปจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอนเรื่องความเพียรพยายาม และอาจถูกหลอกลวงจากผู้ที่ขอบอวดอ้างฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้สูญเสียเงินทองกลายเป็นปัญหาครอบครัวและสังคมไม่มีที่สิ้นสุด

ผู้เขียนเห็นว่าการศึกษาให้เข้าใจในเรื่องปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาจะสามารถแยกแยะออกได้ว่า ปาฏิหาริย์ชนิดใดเป็นปาฏิหาริย์ที่มีประโยชน์เป็นแนวทางแห่งการพ้นทุกข์ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญส่วนปาฏิหาริย์ใดที่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ควรหลีกเลี่ยงเสีย เมื่อมีความรู้และเข้าใจ

อย่างนี้และเราต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องปาฏิหาริย์ สามารถที่จะปฏิบัติต่อปาฏิหาริย์ได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถแนะนำคนอื่นให้เข้าใจอย่างถูกต้องได้อีก ก็จะเป็นการนำประชาชนผู้นับถือพระพุทธศาสนาเข้าไปสู่แนวทางที่ถูกต้องได้ รองศาสตราจารย์นฤมล มารคแมน กล่าวว่า ถึงแม้ว่าฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์จะไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา ไม่ทำให้เกิดปัญญาหรือดับกิเลสได้ ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงผลพลอยได้ (By-product) จากการปฏิบัติธรรม แต่อิทธิปาฏิหาริย์ก็เป็นเครื่องมือ (Instrument) ที่พระพุทธองค์ทรงใช้อยู่บ่อยครั้งในการปลดปล่อยทุกข์ช่วยเหลือสัตว์โลกแม้ไม่เป็นที่ที่มีค่าในตนเอง (Intrinsic Value) แต่วิธีการและความสามารถในการใช้เครื่องมือของพระพุทธองค์ทำให้บรรลุจุดหมายเป็นไปตามพุทธประสงค์ในระดับต่างๆ ได้ จนถึงระดับสูงสุด (นฤมล มารคแมน, 2562 : 71)

2. ความหมายของปาฏิหาริย์

เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนขั้นต้นจะต้องทราบถึงความหมายของคำว่าปาฏิหาริย์ ทั้งในความหมายตามรูปศัพท์ภาษาบาลีและในความเข้าใจของบุคคลทั่วไปกันเสียก่อน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้คำจำกัดความของอิทธิปาฏิหาริย์ว่า “ฤทธิ์เป็นอัศจรรย์ หมายถึง การแสดงฤทธิ์ที่พ้นวิสัยของสามัญมนุษย์ได้อย่างน่าอัศจรรย์ เป็นปาฏิหาริย์หนึ่งในปาฏิหาริย์สามได้แก่ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 694)

พจนานุกรมบาลีไทย ฉบับนักศึกษา ให้ความหมายไว้ว่า ความมหัศจรรย์, ปรากฏการณ์ที่แปลกประหลาด (พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัตนิก, 2530 : 642)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์เมื่อว่าตามรูปศัพท์แล้วแปลว่า การกระทำที่ตีกลับ, ขับไล่, หรือกำจัดเสียได้ซึ่งปฏิปักษ์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538 : 462)

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์ (-ติทาน) น. สิ่งที่น่าอัศจรรย์, ความอัศจรรย์ (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป, 2534 : 337)

พุทธทาสภิกขุ ให้ความหมายไว้ว่า ปาฏิหาริย์คือการกลับคนเลวให้เป็นคนดี กลับความทุกข์ให้เป็นความสุข อย่างนี้ถือว่าเป็นสุดยอดของปาฏิหาริย์ ไม่ต้องหาอะไร เพราะหาได้นั้น จะกลับคนชั่วให้เป็นคนดีได้หรือไม่ก็ไม่รู้ มันไม่แน่ แต่การที่พระพุทธเจ้าตรัสกับใครเพียงสองสามคำ แล้วคนนั้นกลับตัวจากคนเลวเป็นคนดี จากปุถุชนเป็นอรหันต์ อย่างนี้คือปาฏิหาริย์จริง (พุทธทาสภิกขุ, 2535 : 514)

ที่กล่าวมานั้นทำให้เห็นว่าปาฏิหาริย์แยกออกได้เป็นสองความหมาย คือ

1) ปาฏิหาริย์ หมายถึง ฤทธิ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติสมาธิจนจิตสงบถึงระดับฌานสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่คนทั่วไปทำไม่ได้ เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ, เดินบนผิวน้ำ, การดำลงไปใต้น้ำหรือการกระทำอื่นๆ ที่ตนเองต้องการให้เห็นผลทันตาเห็น ก่อให้เกิดความฉงนสนเท่ห์แก่บุคคลที่พบเห็นว่าทำได้อย่างไร เป็นไปได้อย่างไร ปาฏิหาริย์ชนิดนี้เป็นสิ่งที่ประชาชนในสังคมไทยต้องการที่จะกระทำได้หรืออยากให้เกิดมีขึ้นกับตนเอง เพื่อจะได้อ่อนน้อมขอในสิ่งที่ตนต้องการ ความเชื่อในสิ่งประหลาด สัตว์ประหลาด เหตุการณ์ประหลาด จะสามารถช่วยตนให้ประสบโชคดีได้ จะเห็นได้ว่าความเชื่อในประการที่หนึ่งนี้ได้แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวไทย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความ

รู้ความเข้าใจของคนในสังคมว่าเมื่อกล่าวถึงปาฏิหาริย์แล้ว ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในทางพระพุทธศาสนาเพราะโดยส่วนมากผู้ที่จะทำปาฏิหาริย์ได้ในความหมายนี้ต้องเป็นพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์จะมิอยู่ในพระภิกษุหรือผู้ที่บำเพ็ญพรตเท่านั้น

2) ปาฏิหาริย์ หมายถึง การที่จิตปราศจากกิเลสบรรลุลุทธิธรรมเป็นพระอรหันต์ ความหมายนี้ไม่เป็นที่แพร่หลายในหมู่ประชาชนชาวบ้านเท่าไรนัก อาจเป็นเพราะไม่ค่อยมีใครพูดถึงปาฏิหาริย์ในความหมายนี้เท่าไรนัก ผู้เขียนเห็นว่า ปาฏิหาริย์คือการที่จิตปราศจากกิเลสเป็นปาฏิหาริย์ที่ยิ่งกว่าปาฏิหาริย์ทางกายภาพ เพราะการที่มนุษย์คนหนึ่งที่มีกิเลสตัณหา สามารถที่จะพัฒนาจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง จนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ ถือเป็นสิ่งอัศจรรย์ที่สุดดังเช่นครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแก่สังคารวพราหมณ์ เรื่องการบูชาบุญและปาฏิหาริย์ 3 คือ อิทธิปาฏิหาริย์ (แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์) อาเทศนาปาฏิหาริย์ (ตั้งใจทายเป็นได้เป็นอัศจรรย์) และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (สั่งสอนเป็นอัศจรรย์) เมื่อตรัสอธิบายและตรัสถามให้พราหมณ์ตอบ พราหมณ์ก็ตอบแสดงความพอใจในอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าดีงามกว่าประณีตกว่า (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539 : 509)

3. ประเภทของปาฏิหาริย์

พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงปาฏิหาริย์ไว้ 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์, อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ (ที.สี. 9/339-341/273-276) ซึ่งจะอธิบายความสำคัญ ดังนี้

1. อิทธิปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คือฤทธิ์แสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์
2. อาเทศนาปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คือการทลายใจรอบรู้กระบวนการของจิตจนสามารถกำหนดอาการที่หมายเล็กน้อยแล้วบอกสภาพของจิต ความคิด อุปนิสัยได้ถูกต้อง เป็นอัศจรรย์
- 3) อนุสาสนีปาฏิหาริย์ปาฏิหาริย์คืออนุสาสนีคำสั่งสอนเป็นจริง สอนให้เห็นจริง นำไปปฏิบัติได้ผลสมจริง เป็นอัศจรรย์

ในปาฏิหาริย์ 3 อย่างนี้ พระพุทธเจ้าทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และสรรเสริญอนุสาสนีปาฏิหาริย์ว่าเป็นเยี่ยมสามารถทำให้คนพันทุกข์ได้ พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงทำที่อย่างชัดเจนถึงการไม่ทรงโปรดให้พระสงฆ์สาวกแสดงปาฏิหาริย์ 2 อย่างแรก คือ อิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งหมายถึงการแสดงฤทธิ์ต่างๆ มีเหาะเหินเดินอากาศ เป็นต้น และอาเทศนาปาฏิหาริย์ ได้แก่ การตั้งใจทลายใจ ทลายความรู้สึกนึกคิดของคนอื่น แม้ว่าปาฏิหาริย์ทั้งสองอย่างนี้พระองค์จะกระทำได้เป็นอย่างดีและยอดเยี่ยมแล้ว พระสาวกที่ฝึกจิตจนบรรลุลุทธิธรรมตามพระองค์ก็สามารถกระทำได้เช่นกัน แต่พระองค์ไม่ทรงสนับสนุนให้กระทำ สาเหตุที่ไม่ทรงสนับสนุนเพราะเห็นว่าปาฏิหาริย์ทั้ง 2 อย่างเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้เชื่อในปาฏิหาริย์กับผู้ไม่เชื่อในปาฏิหาริย์ สามารถเป็นเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทและเกิดความไม่สงบในสังคมได้ อีกอย่างผู้เขียนเห็นว่า การแสดงฤทธิ์เป็นอเนกปริยายไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้าใจหรือเข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ ประชาชนอาจจะเข้าใจผิดคิดว่าเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรมหรือการประพฤติพรหมจรรย์ในทางพระพุทธศาสนาก็คือการได้มาซึ่งฤทธิ์ที่สามารถแสดงปาฏิหาริย์ได้เท่านั้น หากประชาชนเข้าใจผิดคิดเพียงเรื่องปาฏิหาริย์แล้วเกิดศรัทธาในพระสงฆ์สมณะแล้วจะเป็นศรัทธาที่ไม่ยั่งยืน เพราะฤทธิ์ที่สามารถที่จะเสื่อมได้ เหมือนพระเจ้าอชาตศัตรูทรงศรัทธาในพระเทวทัตก็เพราะเห็นปาฏิหาริย์ที่พระเทวทัต

แสดง กาลต่อมาไม่นานฤทธิ์ของพระเทวทัตก็เสื่อมและพระเจ้าอชาตศัตรูก็ทรงหมดศรัทธาในที่สุด

ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงยกย่องและสนับสนุนในการกระทำอนุศาสนีปาฏิหาริย์ คือการสอนให้ประชาชนได้รู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เป็นการทำให้ประชาชนได้ตัดสินใจที่ระมัดระวังไม่ปล่อยมือเพื่อฟังธรรมคำสอนแล้วสามารถนำไปปฏิบัติตามและได้เห็นผลในการปฏิบัติตามจึงตัดสินใจนับถือเลื่อมใสการศรัทธาเช่นนี้เกิดขึ้นด้วยสติปัญญาของตนเอง เป็นศรัทธาที่คงมั่น ยั่งยืนและไม่เสื่อมคลาย

4. พระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ 4 ประเภท

นอกจากประเภทปาฏิหาริย์ที่ได้กล่าวมาแล้ว บุคคลที่สามารถทำปาฏิหาริย์ต่างๆ ได้ก็มีเช่นกัน ในสมัยพุทธกาลได้แบ่งพระอรหันต์ออกเป็น 4 กลุ่มตามความสามารถเรียกว่า พระอรหันต์ 4 ประเภท จึงขอนำการกล่าวไว้เพื่อเป็นการศึกษาเพิ่มเติมถึงประเภทหรือคุณสมบัติของพระอรหันต์ ดังนี้

1. สุขวิปัสสโก ไม่มีญาณพิเศษใดๆ นอกจากรู้การทำอาสวะให้สิ้นไป (อาสวัชยญาณ) อย่างเดียว อานิสงส์จากการที่ปฏิบัติวิปัสสนาเพียงอย่างเดียว

2. เติวิชโช ผู้ได้วิชา 3 คือ 1) บุพเพนิวาสานุสสติญาณ รู้ระลึกชาติได้ 2) จุตูปปาตญาณ รู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นที่เกิดจากการเข้าใจในกฎแห่งกรรมอย่างแท้จริงจึงรู้เหตุการณ์ที่จะเป็นไปได้ทั้งสิ้น 3) อาสวัชยญาณ รู้ทำอาสวะให้สิ้นอานิสงส์จากการที่ปฏิบัติวิปัสสนาและถือวัตรธุดงค์

3. ฉฬภิญโญ ผู้ได้ภิญญา 6 คือ 1) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ คือ ฤทธิ์ที่สามารถหยั่งรู้เหตุการณ์ไกลไกลได้มีพระอนรุทธะ เป็นเอกทัศคะ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในด้านการมีตาทิพย์ คือสามารถมองเห็นโลกใบนี้ ราวกับ มองเม็ดมะขามป้อมบนฝ่ามือ 2) ทิพยโสต หูทิพย์อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้โดยเฉพาะมนมยทธิการแยกร่างและจิต เป็นฤทธิ์ที่แสดงได้เฉพาะพระอรหันต์ประเภทฉฬภิญโญเท่านั้น 4) เจโตปริยญาณ ทายใจผู้อื่นได้ 5) บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ 6) อาสวัชยญาณ ญาณที่ทำให้อาสวะสิ้นไปอานิสงส์จากการปฏิบัติวิปัสสนาและเจริญสมาธิจนได้ฌานสมาบัติ

4. ปฏิสัมภีหัตตโต แตกฉานในความรู้อันยิ่ง 4 ประการ ได้แก่ 1) อัถลปฏิสัมภีทา ความแตกฉานในอรรถ เห็นข้อธรรมหรือความย่อ ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดาร เห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดารเห็นเหตุอย่างหนึ่ง ก็สามารถคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยงต่อออกไปได้จนล่วงรู้ถึงผล 2) ธัมมะปฏิสัมภีทาความแตกฉานในธรรม เห็นอรรถอธิบายพิสดาร ก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้เห็นผลอย่างหนึ่ง ก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ 3) นิรุตติปฏิสัมภีทาความแตกฉานในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่างๆ เข้าใจใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้ 4) ปฏิภาณปฏิสัมภีทา มีไหวพริบ ชึมซาบในความรู้ที่มีอยู่เอามาเชื่อมโยงเข้าสร้างความคิดและเหตุผลขึ้นใหม่ ใช้ประโยชน์ได้เหมาะเข้ากับกรณีเข้ากับเหตุการณ์

เมื่อเราศึกษาประวัติของพระสาวกก็มักจะพบกับประโยคที่สำคัญคุณสมบัติของพระอรหันต์รูปนั้นว่า เป็นผู้ทรงเพียบพร้อมด้วยอภิญญา 6 และปฏิสัมภีทา 4 พระอรหันต์ประเภทนี้มีเยอะมากในสมัยพุทธกาล เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอุบาลี พระมหากัจจายนะ ฯลฯ แต่กาลผ่านไปจนมาถึงสมัยนี้ ปรากฏทางพุทธศาสนากล่าวว่า พระอรหันต์คงมีเพียงประเภทสุขวิปัสสโกเท่านั้น แต่หากเราไปดูในมหาปริณีพพานสูตร ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน เหตุการณ์ตอนที่นักบวชสุภทัตทปริพาชกได้

ทูลถามว่า โลกมีจริงหรือมีพระอรหันต์จริงหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงตอบท่านสุภัททว่า ตราบใดที่ยังมีบุคคล ผู้ปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 อยู่ ตรานั้นโลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์ แต่พระพุทธองค์ไม่ได้ การันตีว่าจะมีพระอรหันต์ประเภทใดบ้าง แต่ก็ทรงรองรับว่ามีพระอรหันต์อยู่จริงแน่นอน

5. บ่อเกิดปาฏิหาริย์

คำว่าปาฏิหาริย์ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า พระอรหันต์แต่ละรูปก็มีคุณสมบัติที่แตกต่าง กันและมีหลายประเภท คือ พระอรหันต์ประเภทเทววิโซ 3 ฉฬภิญโญ หรือ อภิญญา 6 ปฏิสัมภิตา 4 แต่สรุปแล้วก็จะรวมอยู่ในปาฏิหาริย์ทั้ง 3 อย่าง แม้ว่าในพระพุทธศาสนาจะไม่ให้ความสำคัญกับอิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทศนาปาฏิหาริย์มากเท่ากับอนุศาสน์ปาฏิหาริย์ แต่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มีพระไตรปิฎก เป็นต้น ก็ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ไว้ว่าเกิดขึ้นหรือมีขึ้นได้อย่างไร ต้องผ่านการปฏิบัติแบบไหนจึงจะสามารถทำให้เกิดอิทธิปาฏิหาริย์ได้ การที่เราได้รู้ถึงบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ ทั้ง 3 อย่างนี้จะทำให้มีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงขอกล่าวถึงบ่อเกิดของปาฏิหาริย์ต่างๆ เป็นลำดับไป

อิทธิปาฏิหาริย์หรือคนทั่วไปเรียกว่าฤทธิ์ ก็คืออภิญญา หมายถึงความรู้ความสามารถพิเศษ อภิญญา ทั้ง 6 ประกอบด้วย การแสดงฤทธิ์ต่างๆ มีการเหาะไปในอากาศ การดำลงในแผ่นดิน เป็นต้น เรียกว่า อิทธิวิธอภิญญา นอกจากนี้ยังมีอภิญญาอีก 5 อย่างคือ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ การรู้ใจตกใจทายใจคนอื่น การระลึกชาติได้ อภิญญาที่กล่าวมารวมทั้งอิทธิวิธินี้ จัดเป็นประเภทโลกียอภิญญา คนทั่วไปหากฝึกจิตจน เป็นสมาธิถึงระดับฌานก็สามารถจะทำให้มีขึ้นได้และหากมีเหตุที่ทำให้ฤทธิ์เหล่านี้เสื่อมลงได้ กล่าวกันว่า อภิญญา 5 อย่างนี้มีมาก่อนพุทธกาล นักบวชนอกพุทธศาสนา เช่น ฤๅษี นักบวช นักพรต ก็สามารถทำให้อภิญญาเกิดขึ้นได้ ส่วนอภิญญาอย่างที 6 คือ อาสวักขยญาณ เป็นความรู้ที่รู้ชัดว่าการทำอาสวะหรือกิเลส สิ้นไปแล้ว จัดเป็นโลกุตร

อภิญญา

การฝึกจิตตามวิธีที่เรียกว่าสมถกรรมฐานเพื่อให้จิตสงบเป็นสิ่งสำคัญเพราะเมื่อจิตสงบจนถึงระดับ ฌานเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆ ได้ พุทธศาสนาและลัทธิอื่นๆ ที่เกิดในประเทศอินเดีย จะมีการกล่าวถึงวิธีการฝึกจิตเพื่อให้เป็นสมาธิก็มีวิธีที่แตกต่างกัน แต่เป้าหมายก็เพื่อให้จิตเป็นสมาธิเช่น เดียวกัน อย่างในพุทธศาสนานั้นการฝึกจิตนอกจากจะทำให้เกิดสมาธิและเกิดฤทธิ์ได้แล้วยังสามารถทำให้อภิญญาในใจหมดไปได้ด้วย เพราะในหลักการปฏิบัติของพุทธศาสนามีกล่าวไว้ว่าเมื่อจิตเป็นสมาธิถึงระดับ ฌานแล้วผู้ปฏิบัติยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาพิจารณาสภาพของสังขารโดยความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็สามารถที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า สมาธิเป็นความงามในท่ามกลางของพระพุทธศาสนาเพราะเป็นเหตุนำมาซึ่งคุณมีการแสดงฤทธิ์ได้ (พระพุทธโฆษาจารย์, 2531 : 6)

จิตที่เป็นสมาธินอกจากจะทำให้เกิดความสุขแก่ผู้ปฏิบัติแล้วยังสามารถทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆ ได้ แต่ การที่จะทำให้อภิญญาเกิดตามความต้องการของผู้ปฏิบัติได้นั้น ก็ต้องอาศัยความเพียรพยายามในการฝึกจิต อย่างมากและเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องของการปฏิบัติ และการที่จะทำให้อภิญญาเกิดขึ้นได้นั้นเป็นเรื่องที่ยาก มากในร้อยคนอาจจะจะมีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ทำได้ เพราะเกี่ยวข้องกับภาวนาและบารมีที่สั่งสมมาด้วย

วิธีปฏิบัติกรรมฐานที่เกิดมานเร็ว อิทธิปาฏิหาริย์หรือเรียกอีกอย่างว่าฤทธิ์นี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยจิตที่เป็นสมาธิระดับฌานดังที่กล่าวมาแล้ว กรรมฐานที่จะทำให้จิตสงบนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้กล่าวไว้มากถึง 40 วิธีหรือที่เรียกว่ากรรมฐาน 40 สำหรับผู้ที่ฝึกไม่ต้องเอาทั้งหมดก็ได้เลือกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองถนัดและมีความชอบเข้ากับจริตของตน แล้วปฏิบัติไปตามกรรมวิธีของกรรมฐานนั้นจิตสงบก็เป็นอันใช้ได้ อาจจะใช้เวลามากหรือน้อยก็อยู่ที่ความเพียรพยายามของผู้ฝึกเอง ในที่นี้จะนำมากล่าวเฉพาะกรรมฐานที่ทำให้ผู้ฝึกได้มานเร็ว ดังพระสัทธัมมโชติก ธรรมาจารย์ ได้กล่าวไว้ว่า สมถกรรมฐานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติได้มานเร็ว นั้นได้แก่กสิณ 10 เพราะการเพ่งกสิณอุคคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่ออุคคหนิมิตและอุปจารสมาธิเกิดขึ้นการได้มานก็เร็ว (พระสัทธัมมโชติก ธรรมาจารย์, 2525 : 95)

นอกจากนี้ยังมีวิธีการอื่นๆ อีกมากมายที่จะทำให้เกิดฌานอันเป็นบาทฐานที่จะทำให้เกิดฤทธิ์ได้ซึ่งไม่อาจนำมากล่าวได้ทั้งหมด ผู้เขียนจึงยกเอาแนวทางการปฏิบัติที่เป็นหลักกล่าวไว้ในบทความนี้เท่านั้น สุดท้ายแล้วฤทธิ์เป็นเพียงผลพลอยได้ของการเจริญสมถกัมมัฏฐานจนเกิดฌานแต่ไม่อาจทำให้พ้นจากความทุกข์ได้

6. ชาวพุทธต้องปฏิบัติอย่างไรเมื่อมีข่าวเกี่ยวกับปาฏิหาริย์

ฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ที่ได้ยินอยู่เป็นประจำในปัจจุบันนี้ ก่อให้เกิดความตื่นเต้น อัศจรรย์ใจและเป็นที่มาของการถูกหลอกหรือหลงงมงายก็คืออิทธิปาฏิหาริย์ บางครั้งมีข่าวเรื่องฤทธิ์ สิ่งมหัศจรรย์ของท่านผู้นั้น ผู้นี้ วัตถุสิ่งต่างๆ เหตุการณ์แปลกๆ นั้น ทำให้ประชาชนพากันไปมอบตัวเป็นศิษย์บ้าง เพื่อชมฤทธิ์ที่ท่านอวดอ้างแสดงบ้าง สุดท้ายก็หลงงมงายหรือถูกหลอกให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง ทำให้เกิดปัญหาทางครอบครัวและสังคม เมื่อเกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เราต้องย้อนมองมาถึงหลักการของพระพุทธศาสนา หลักการของพระพุทธศาสนาได้ถูกละเลยในการทำความเข้าใจและการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ชาวพุทธในปัจจุบันควรต้องวางท่าทีให้ถูกต้องเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องกับปาฏิหาริย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรนำหลักการที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้มาเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองศรัทธาเสียก่อนก่อนที่จะปลงใจเชื่อ นั่นก็คือหลักกาลามสูตร

กาลามสูตรคือเครื่องกรองก่อนปลงใจเชื่อ ในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้พูดถึงเรื่องกาลามสูตรไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ตรวจสอบไม่เฉพาะแต่หลักคำสอนของศาสนาต่าง ๆ เท่านั้น หลักกาลามสูตรนี้ใช้ได้กับการตรวจสอบข่าวสารข้อมูลที่เราได้รับอยู่เป็นประจำ หลักกาลามสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างมากกับคนสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะยุคนี้เป็นยุคข่าวสารสารสนเทศ ถ้าเราเชื่อตามข่าวที่ได้รับหรือปฏิเสธข่าวที่ได้รับ โดยปราศจากการตรวจสอบข่าวสารนั้นให้เห็นจริงก่อนหรือรู้ที่มาที่ไปของข่าวสารนั้น เราก็จะกลายเป็นคนไม่มีหลัก ถ้าเชื่อเลยก็จะถูกหลอกได้ง่าย ถ้าปฏิเสธก็จะกลายเป็นคนไม่มีเหตุผล ปรากฏการณ์เช่นนี้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในครั้งพุทธกาลกับชาวกาลามะที่สงสัยในลัทธิต่างๆ ที่เผยแผ่อยู่ในสมัยนั้น ซึ่งแต่ละลัทธิต่างก็อ้างว่าลัทธิตนมีแก่นสารที่ถูกต้องเป็นจริงมีประโยชน์ ฯลฯ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงหลักวิชาการที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจก่อนจะตกลงปลงใจเชื่อในสิ่งนั้นๆ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสนี้เรียกว่า เกสปุตตสูตร หรือ หลักกาลามสูตร โดยมีเนื้อความ ดังนี้

กาลามชนทั้งหลาย สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัยเคลือบแคลง ท่านทั้งหลายควรตั้งอยู่ในฐานะเหล่านี้คือ อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะได้ฟังตามกันมา อย่าฟังปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา อย่าฟังปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ อย่าฟังปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์ อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะการอนุমান อย่าฟังปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่ตนเองคิดไว้แล้ว อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะคิดว่าน่าจะเป็นไปได้ อย่าฟังปลงใจเชื่อเพราะคิดว่าท่านนี้เป็นศาสดาของเรา เมื่อใดที่ท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ วิญญูชนติเตียน เมื่อปฏิบัติแล้วจะเป็นไปเพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์ ท่านพึงละธรรมเหล่านั้นเสีย เมื่อใดที่ท่านทั้งหลายรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล มีประโยชน์ ไม่มีโทษ วิญญูชนสรรเสริญ ท่านทั้งหลายพึงถือปฏิบัติธรรมเหล่านั้น (อง.ติก. 20/505/241)

ที่เรียกว่ากาลามสูตรเป็นตัวกรองเพราะเป็นหลักการที่สำคัญในการใช้ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่เราได้เสพ เพราะจะทำให้เราไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ และไม่ปฏิเสธอะไรง่าย ๆ เช่นเดียวกัน หลักการนี้จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อประชาชนในปัจจุบันซึ่งเป็นยุคที่มีข้อมูลข่าวสารมากมายดูได้หลายช่องทาง ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นเพราะประชาชนเสพข่าวสารโดยไม่ได้กลั่นกรองให้ทราบความจริงเสียก่อน ส่วนมากพอได้เห็นหรือได้ยินก็เชื่อตามนั้นทันที กลายเป็นว่าอะไรถ้าได้รับการนำเสนอผ่านทางทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ต้องเป็นเรื่องจริงแน่นอนทำให้เกิดความเข้าใจผิดและปฏิบัติผิดตามมา ด้วยเหตุนี้ประชาชนปัจจุบันควรที่จะนำหลักกาลามชนเป็นแนวทางในการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ตนเองได้รับหรือที่เกิดขึ้นในสังคม ให้เห็นตามความเป็นจริงเสียก่อนค่อยปลงใจเชื่อ จะทำให้เราไม่ตกเป็นทาสของสื่อที่หลอกลวงและกลุ่มมิถนาซีฟที่ใช้สื่อเพื่อแอบอ้างประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างผลประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง

7. ทศนะเรื่องปาฏิหาริย์ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาในเมืองไทย

ทศนะมุมมองของนักวิชาการหรือนักปราชญ์ในเมืองไทยที่ท่านตีความเป็นสองนัย คือ ปุคลาธิชฐานและธรรมาธิชฐาน จะขอยกมาเพียง 2 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย พุทธทาสภิกขุ และสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ดังต่อไปนี้

7.1 ทศนะของท่านพุทธทาสภิกขุ

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) หรือที่เรารู้จักในนาม พุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ท่านให้ทศนะเรื่องปาฏิหาริย์ไว้ว่า คำว่า อิทธิ หรือ ฤทธิ์ ภาษาบาลีก็เป็นอิทธิ ภาษาไทยที่มาจากสันสกฤตก็เป็นฤทธิ์ หรือที่เราเรียกว่า ฤทธิ์ แปลว่าความสำเร็จ หรือเครื่องให้เกิดความสำเร็จ แต่เราไม่ค่อยมองกันในแง่ที่เรามักจะมองกันในด้านที่เป็นของประหลาด อัศจรรย์ วิเศษ ปาฏิหาริย์อะไร ทำนองนี้ ที่นี้ต้องมองกลับมายังความสำเร็จหรือเครื่องให้เกิดความสำเร็จเสียก่อน มันจึงจะเป็นความประหลาดอัศจรรย์หรือเป็นปาฏิหาริย์ขึ้นมา ถ้าไม่สำเร็จแล้วก็ไม่เป็นปาฏิหาริย์อะไร ฉะนั้นปาฏิหาริย์หรือฤทธิ์มันอยู่ที่ความสำเร็จ นำอัศจรรย์ก็อยู่ที่ความสำเร็จ เดียวนี้คนมุ่งกันแต่เรื่องวัตถุหรือความโลดโผน จึงมองฤทธิ์ไปในแง่ของเรื่องทางวัตถุ ทางโลดโผน เช่นเหาะได้หรือทำอะไรได้ในลักษณะอย่างนั้นว่าเป็นฤทธิ์ เป็นปาฏิหาริย์ นี้มองไปตามประสาคนโง่หรือวิชา ที่ติดอยู่ที่ความแปลกประหลาดนำอัศจรรย์ ไม่มองที่ความสำเร็จ ที่ถูกต้องมองว่าที่เหาะได้หรือทำอะไรได้นั้นเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะต้องการ

ความสำเร็จ แต่เดี๋ยวนี้ไปมองที่ความประหลาดน่าอัศจรรย์ เป็นปาฏิหาริย์เสียอย่างนี้ จึงมองไม่ค่อยเห็นว่าฤทธิ์ที่แท้จริงปาฏิหาริย์ที่แท้จริงมันคืออะไร เป็นความสำเร็จของอะไร ฤทธิ์ความสำเร็จที่ถูกต้อง จะเหาะได้หรือไม่เหาะได้มันยังไม่ใช่เรื่องที่แน่นอน อย่างเดี๋ยวนี้ไปโลกพระจันทร์ได้ มันก็เป็นเรื่องเหมือนกับเหาะได้ แต่มันอาจจะไม่มีประโยชน์อะไรก็ได้ เพราะฉะนั้น ฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ นั้นต้องมีประโยชน์ ที่มีประโยชน์ที่สุดคือละกิเลสได้ ที่ตรงไหนละกิเลสได้ ตรงนั้นเป็นฤทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ที่สุดในทางพระพุทธศาสนาเราจะระบุปาฏิหาริย์คือการกลับคนเลวให้เป็นคนดี กลับความทุกข์ให้เป็นความสุข นั่นแหละคือตัวปาฏิหาริย์ ถึงยอดสุดปาฏิหาริย์ด้วย ไม่ต้องเหาะอะไรก็ได้ เพราะว่าเหาะได้นั้น จะกลับคนชั่วให้เป็นคนดีได้หรือไม่ก็ไม่รู้ มันไม่แน่ หรืออาจจะไม่กลับเลยก็ได้ แต่การที่พระพุทธเจ้าตรัสกับใครเพียงสองสามคำ แล้วคนนั้นกลับตัวจากคนเลวเป็นคนดี จากปุถุชนเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา อย่างนี้คือปาฏิหาริย์จริงๆ เครื่องมือที่เรียกว่าฤทธิ์มันเป็นอย่างนี้ พูดตรงๆ ก็เป็นเครื่องมือฆ่ากิเลส ฆ่าความทุกข์ เพราะการฆ่ากิเลสฆ่าความทุกข์นั้นเป็นปาฏิหาริย์อย่างยิ่งเป็นฤทธิ์อย่างยิ่ง แต่คนเขาไม่ค่อยชอบ เขาเอาฤทธิ์ เอาปาฏิหาริย์ไปใช้ในเรื่องเหาะได้ ดำดินได้ เนมิตอะไรก็ได้ ล้วนแต่เป็นเรื่องโกหกทั้งนั้น คือมันไม่จริงตามนั้น เนมิตข้าวสุกขึ้นมา กินก็ไม่ได้ อย่างนี้เป็นต้น การเนรมิตนั้นทำขึ้นมาให้เห็นได้ เนมิตปราสาทขึ้นมาให้เห็นได้ แต่มันอยู่ไม่ได้ คนผู้เนรมิตจะต้องไปตัดไม้มาทำกุฏิกระท่อมอยู่ ทำบ้านเรือนอยู่ เพราะมันเป็นเรื่องปาฏิหาริย์หลอกหลวง ในที่สุดก็ต้องมาสร้างบุญสร้างกุศลเพื่อจะมีวิมานอยู่ อย่างนี้จะบันดาลเอาด้วยฤทธิ์ของอวิชชาอย่างนั้นไม่ได้ ปาฏิหาริย์ของเราอยู่ที่ฆ่ากิเลสให้ราบเรียบไปเลย อย่างที่พระพุทธเจ้าทรมานคนมิฉชาติภูริหรือคนเข้าใจผิด เช่น องคุลิมาล หรือมิฉชาติภูริที่หนาแน่นกว่านั้นก็ได้ ทำได้ นี่คือปาฏิหาริย์ที่เป็นเครื่องมือเพื่อทำอย่างนี้ต่างหาก ที่เรียกว่าฤทธิ์หรือปาฏิหาริย์ (พุทธทาสภิกขุ, 2535 : 513-515)

ในทัศนะของท่านพุทธทาสภิกขุคือ ฤทธิ์ เครื่องมือให้สำเร็จประโยชน์ สาระสำคัญอยู่ที่การทำให้สำเร็จประโยชน์ได้อย่างถูกต้อง คือสามารถละกิเลสได้ ฆ่ากิเลสได้ กลับคนชั่วให้เป็นคนดี ทำปุถุชนให้กลายเป็นพระอรหันต์ กลับความทุกข์ให้เป็นความสุขได้ เป็นฤทธิ์เป็นปาฏิหาริย์ที่ถูกต้องที่สุด

7.2 ทัศนะของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หรือปัจจุบันคือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สติธ ฌ วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม ท่านได้ชื่อว่าเป็นพระมหาเถระที่มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอธิบายความให้อ่านง่ายและน่าสนใจ ท่านได้แสดงข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ไว้ว่า ในยุคพุทธกาลนั้น คนเขาเชื่อว่าพระอรหันต์คือผู้วิเศษ ผู้วิเศษคือผู้มีฤทธิ์ มีปาฏิหาริย์ ตลบับดาลทำอะไรต่างๆ ได้แปลกๆ เหาะเหินเดินอากาศได้ มีหูทิพย์ ตาทิพย์ เพราะฉะนั้น เขาจะวัดกันว่าใครเป็นพระอรหันต์ก็ต้องมีฤทธิ์เหล่านี้ ตลอดมาเราจะเห็นเหตุการณ์ปรากฏอยู่เสมอว่า คนอินเดียนั้นก็เอาปาฏิหาริย์เป็นเกณฑ์ตัดสินความเป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้นเมื่อพระพุทธเจ้าประกาศศาสนา พระองค์จึงต้องใช้อิทธิปาฏิหาริย์เพื่อปราบอิทธิปาฏิหาริย์บ่อยๆ แล้วพระองค์ได้ตรัสหลักการในเรื่องนี้ว่าปาฏิหาริย์มี 3 อย่าง...พระองค์ตรัสว่า เรารังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ เราสรรเสริญอนุศาสน์ปาฏิหาริย์เท่านั้น นี่คือหลักการของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าแม้จะทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์ ก็จะไม่ทรงใช้ฤทธิ์เฉพาะเมื่อทรงปราบฤทธิ์เท่านั้น เรียกง่ายๆ ว่าใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ เมื่อใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์เสร็จแล้ว พระองค์ก็ไม่ใช้ฤทธิ์อีกเลย คือทรงใช้ฤทธิ์เพื่อให้เขายอมฟังธรรม เมื่อเขายอมแล้วพระองค์ก็ทรงแสดงธรรมต่อไป ขอให้สังเกตว่าพระพุทธเจ้าทั้งที่

ทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์มาก เก่งกว่าผู้วิเศษทั้งหลาย ทรงปราบชุกิลและเทพ พรหม ยักษ์ที่มีฤทธิ์กล้าได้หมด แต่พระองค์ไม่เคยยอมให้ชาวพุทธคนไหนไปหวังพึ่งฤทธิ์ของพระองค์ไม่ทรงดลบันดาลสิ่งปรารถนาให้แก่สาวกคนใด ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นจะต้องมีเหตุผลในเรื่องนี้ เหตุใดพระพุทธเจ้าจึงทรงรังเกียจอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์ คิดดูง่ายๆ ถ้าพระพุทธเจ้าทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ คนทั้งหลายก็จะชื่นชมความเก่งกล้าสามารถของพระองค์ ซึ่งเขาเองทำอย่างนั้นไม่ได้ เขาก็ต้องพึ่งพาอาศัยขึ้นต่อพระองค์เรื่อยไป ไม่ได้ทำสิ่งที่ควรทำ และโดยเฉพาะที่สำคัญคือไม่ได้พัฒนาตนเอง เวลาผ่านไป เคยเป็นอย่างนั้นก็เป็นอย่างนั้น นอกจากนั้นเขาไม่สามารถรู้ว่าฤทธิ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ท่านผู้นั้นทำฤทธิ์ได้อย่างไร เขาก็อยู่กับความหลงเรื่อยไปและตกเป็นทาสของการหลอกลวง คนอื่นที่เป็นนักเล่นกลก็ได้ช่องตรงจุดนี้ และควรสังเกตด้วยว่าคนจำนวนมากที่เข้ามาทางนี้จะมีสติดูใจดูคิดน้อยลงๆ เมื่อเพลินหมกมุ่นไปก็ยิ่งไม่ใช้ปัญญาเห็นแปลกแปลกๆ ดูน่าอัศจรรย์ ก็เชื่อนับถือ ก็ตื่นกันไป ยิ่งโน้มไปในทางที่จะสร้างนิสัยเห็นแก่ง่าย ไม่ใช้ปัญญาแก้ปัญหาหากขาดความคิดวิจย ถูกหลอกลวงและลุ่มหลงได้ง่าย เมื่อเป็นกันอย่างนี้ ทั้งบุคคลและสังคมก็ยิ่งหมกมุ่นไม่พัฒนา พระพุทธเจ้าสอนให้คนพึ่งตนเองได้ ให้เขาพัฒนาตนเองจนเป็นอิสระ ไม่ต้องขึ้นต่อพระองค์ คนที่ขอบอิทธิปาฏิหาริย์จะต้องมาขึ้นกับผู้แสดงฤทธิ์เรื่อยไป ไม่รู้จักพึ่งตนเอง ไม่พัฒนา ไม่เป็นอิสระ แต่ถ้าใช้อุสสนาปาฏิหาริย์ก็ทำให้เขาเกิดปัญญาเห็นความจริงด้วยตนเองและทำสิ่งนั้นๆ ได้ด้วยตนเอง แล้วเขาก็เป็นอิสระพึ่งตนเองได้ แต่ถ้าใครขอบอิทธิปาฏิหาริย์ พระพุทธศาสนา ก็สอนให้เขาทำอิทธิปาฏิหาริย์ได้ด้วยตนเอง ไม่ใช่ไปหวังพึ่งอิทธิปาฏิหาริย์ของคนอื่น อย่งไรก็ตามพระพุทธเจ้าต้องการให้คนมีปัญญาเห็นความจริง อิทธิปาฏิหาริย์ไม่เป็นเครื่องหมายที่จะวัดความเป็นพระอรหันต์ คนที่มีอิทธิปาฏิหาริย์จะเรียกได้แค่ว่าเป็นผู้วิเศษ ความเป็นผู้วิเศษ ไม่ทำให้เกิดปัญญาธรรม ไม่ทำให้หมดกิเลสหรือหมดความทุกข์ได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538 : 20-23)

จากทัศนะที่กล่าวมาเป็นหลักการของพระพุทธศาสนาที่ต้องการให้ประชาชนในปัจจุบันนี้เข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องปาฏิหาริย์ ท่านยอมรับว่าอิทธิปาฏิหาริย์และอาเทศนาปาฏิหาริย์สามารถมีได้ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ดับทุกข์ได้ ที่พระพุทธองค์และเหล่าพระสาวกทรงใช้ฤทธิ์ปราบฤทธิ์ก็เพื่อนำไปสู่การแสดงธรรมต่อไป อีกประการ ท่านมีความเห็นคล้ายกับท่านพุทธทาสภิกขุตรงที่ ฤทธิ์เดชไม่ใช่จุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา สิ้นกิเลสหมดทุกข์จึงเป็นจุดหมายสูงสุด ฤทธิ์เดชเป็นได้แค่ผู้วิเศษ ถ้าสิ้นกิเลสหมดทุกข์จึงเป็นพระอรหันต์

8. สรุป

พระพุทธศาสนามีจุดเด่นอยู่ที่การสอนเพื่อให้ประชาชนได้บรรลุสิ่งสูงสุด ก็คือการได้พบความสุขอย่างแท้จริงด้วยอำนาจจิตที่หลุดพ้นจากกิเลส แต่การที่จะพบความสุขคือความหลุดพ้นได้นั้นพระพุทธศาสนาไม่ได้อ้างถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะมาบันดาลให้ตนเองได้ประสบกับสิ่งที่ปรารถนาคือความสุข พระพุทธศาสนา กลับสอนว่ามนุษย์จะบรรลุสิ่งที่ตนปรารถนาได้ก็เพราะการฝึกฝนพัฒนาอบรมจิตด้วยตนเอง จากสภาวะที่จิตต่ำสุดไปถึงจุดสูงสุดได้ การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นคือการช่วยให้คนพ้นจากทุกข์ไม่เกาะเกี่ยวยึดติดกับสิ่งใด สอนให้มนุษย์ใช้ความพยายามในการที่จะพ้นทุกข์ด้วยตัวเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกทางเท่านั้น ไม่ได้สอนให้ยึดติดหรือหวังพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือท่านผู้มีฤทธิ์

พระพุทธเจ้ามีฤทธิ์มากกว่าผู้มีฤทธิ์ทั้งหลาย แต่ไม่เคยใช้ฤทธิ์ในการบันดาลให้พระองค์ได้สาวกเพิ่มขึ้น และไม่เคยใช้อิทธิฤทธิ์ในการบันดาลให้สาวกประสบความสำเร็จพ้นจากทุกข์เลย ทรงใช้ฤทธิ์เพียงเพื่อจะแสดงธรรมให้พระสงฆ์สาวกมีความเพียรพยายามที่จะพัฒนาจิตใจให้หลุดพ้นจากอำนาจกิเลสเท่านั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะจะทำให้ประชาชนปฏิบัติต่ออิทธิปาฏิหาริย์ได้อย่างถูกต้อง ไม่เชื่อถือนำสิ่งที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักการของพระพุทธศาสนา วัตถุประสงค์หลักของพระองค์ในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ก็เพียงเพื่อที่จะปลดปล่อยสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของพระองค์เอง พระพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องและสรรเสริญให้พระสาวกแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์ให้มากกว่าปาฏิหาริย์อย่างอื่น จะสังเกตได้ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์อย่างอื่นในคราวเดียวกัน ก็จะต้องแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์สัมพันธ์ประกอบด้วยเสมอ อิทธิปาฏิหาริย์ คือ การเหาะเหินเดินอากาศ ฯลฯ และอาเทศนาปาฏิหาริย์ คือการตกใจทลายใจนั้นสำหรับใช้กำราบบุคคลผู้มีมิจฉาทิณฐิแรงกล้า เมื่อลดละทิณฐิแล้วก็จึงทรงแสดงอนุสาสนีปาฏิหาริย์คือการแสดงธรรมโปรดให้ได้มรรคผลนิพพานนั่นเอง

9. เอกสารอ้างอิง

- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2534). **พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.
- นฤมล มารคมาน. (2562). ปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า. **วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์**. 36 (2). 157-172.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). **พุทธธรรมฉบับขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2531). **วิสุทธิมรรค**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสัทธัมมโชติก ธรรมมาจริย. (2525). **สมถกรรมฐานที่ปณี**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สนองการพิมพ์.
- พระอุตรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัตนีก. (2530). **พจนานุกรม บาลี-ไทย ฉบับนักศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ร้านเรื่องปัญญา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2535). **สุญญตาธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สยามรัฐสส เตปิฎก. (2525). **พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 21**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.